

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ:

«Κοινωνικές και ψυχολογικές επιπτώσεις των σεισμών του 1999
στους κατοίκους του λεκανοπεδίου της Πρωτεύουσας:
Η περίπτωση του Ιλίου»

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

ΑΘΗΝΑ, ΙΟΥΝΙΟΣ 2003

Η έρευνα «Κοινωνικές και ψυχολογικές επιπτώσεις των σεισμών του 1999 στους κατοίκους του λεκανοπεδίου της Πρωτεύουσας: Η περίπτωση του Ιλίου» αποτελεί την τρίτη κατά σειρά προσπάθεια καταγραφής, ανάλυσης και ερμηνείας των επιπτώσεων των σεισμών στον πληγέντα πληθυσμό. Πρόκειται για εμπειρική κοινωνική έρευνα την οποία ανέθεσε ο Οργανισμός Αντισεισμικού Σχεδιασμού και Προστασίας (ΟΑΣΠ) στο Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ), προκειμένου να διερευνηθούν οι κοινωνικές και ψυχολογικές επιπτώσεις του σεισμού της 7ης Σεπτεμβρίου 1999 στον πληθυσμό του λεκανοπεδίου της Πρωτεύουσας, με επιλεγμένη περιοχή το Δήμο Ιλίου.

Η επιτόπια έρευνα διενεργήθηκε με δομημένο ερωτηματολόγιο σε πολλές σεισμόπληκτες οικογένειες ώστε να προκύψουν αντιπροσωπευτικά αποτελέσματα.

Το ενδιαφέρον επικεντρώθηκε στο τμήμα του πληθυσμού του οποίου η κατοικία υπέστη ζημιές και έχρηζε επισκευών. Πέραν αυτού όμως, η έρευνα επεκτάθηκε ειδικότερα και στις ψυχολογικές επιπτώσεις του σεισμού στον πληθυσμό της ευρύτερης περιοχής.

Σκοπός της έρευνας είναι η εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων για την υποβοήθηση, μεταξύ άλλων, των κοινωνικών στόχων του ΟΑΣΠ κατά την παρέμβασή του σε σεισμόπληκτες περιοχές. Με βάση αυτή την επιδίωξη, αναπτύσσεται μια προβληματική που αφορά τις κύριες μορφές κρατικής παρέμβασης σε περίπτωση σεισμού. Η κρατική πολιτική στον τομέα αυτόν είναι η μετάβαση από την παροχή έτοιμης κατοικίας στη χορήγηση ευνοϊκών δανείων. Παράλληλα, όμως, η κρατική μέριμνα επεκτείνεται τόσο στην ενημέρωση-πληροφόρηση όσο και στην ψυχολογική ή άλλης μορφής στήριξη του σεισμόπληκτου πληθυσμού. Η εξέταση της ψυχολογικής διάστασης του θέματος κρίθηκε σκόπιμη σε συνάρτηση με την παρατήρηση ότι υπάρχει διαπλοκή μεταξύ στεγαστικού προβλήματος και ψυχολογικών προβλημάτων. Βέβαια, ο σεισμός είναι δυνατό να δημιουργήσει αυτόνομα ψυχολογικά προβλήματα ανεξάρτητα

από την ύπαρξη ή όχι στεγαστικού προβλήματος ή προβλήματος εργασίας.

Όσο για τη μεθοδολογία, η μελέτη βασίστηκε, όπως προαναφέρθηκε, στη διεξαγωγή επιτόπιας έρευνας με δομημένα ερωτηματολόγια προς τους σεισμόπληκτους. Το μέγεθος του δείγματος προσδιορίστηκε κατά τρόπον ώστε τα αποτελέσματα της έρευνας να είναι έγκυρα και αντιπροσωπευτικά. Η έρευνα σχεδιάστηκε να διεξαχθεί σε μία από τις σεισμόπληκτες περιοχές του ΠΣ Πρωτεύουσας με κριτήριο τη δυνατότητα γενίκευσης των αποτελεσμάτων και για ευρύτερες περιοχές, αλλά και με κριτήριο τη δυνατότητα πρόσβασης στους πληγέντες. Η περιοχή που, κατά τη γνώμη μας, συγκέντρωνε τα παραπάνω χαρακτηριστικά ήταν ο Δήμος Ιλίου.

Η μελέτη των στόχων της ψυχολογικής έρευνας βασίστηκε στη διεξαγωγή επιτόπιας-ποιοτικής έρευνας σε οικογένειες της περιοχής, μέσω δομημένων συνεντεύξεων με την Εγώ-Οικολογική προσέγγιση, με ερωτηματολόγιο Ψυχοκοινωνικής ταυτότητας (IMIS), των M. Zavalloni και Louis Guirin, διαμορφωμένο ανάλογα για την ελληνική οικογένεια από την A.-B. Ρήγα.

Η επιλογή του δείγματος στηρίχτηκε στη βάση καταστάσεων που καταρτίστηκαν από τα συνεργεία του ΥΠΕΧΩΔΕ αμέσως μετά τους σεισμούς. Η πρόσβασή μας στις καταστάσεις έγινε δυνατή χάρη στη συνδρομή του Δήμου Ιλίου. Επεξεργαστήκαμε συνολικά περίπου 2.000 καταγραφές αυτοψιών, προκειμένου να εξασφαλιστεί η επάρκεια διευθύνσεων για τη συμπλήρωση περίπου 500 ερωτηματολογίων. Η επιλογή έγινε με τυχαίο δείγμα για τα νοικοκυριά των οποίων η κατοικία είχε οπωσδήποτε υποστεί ζημιές από το σεισμό.

Με βάση την προβληματική της έρευνας, καταρτίστηκε το ερωτηματολόγιο, του οποίου η οριστική μορφοποίηση πραγματοποιήθηκε μετά τη συμπλήρωση 15 εξ αυτών. Η συμπλήρωση του συνόλου των ερωτηματολογίων καθώς και ο έλεγχος έγιναν από ομάδα 9 συνεντευ-

κτών/ερευνητών, τελειόφοιτων κοινωνικών επιστημών, από τους οποίους 7 ήταν αποκλειστικά συνεντευκτές πεδίου και 2 βοηθοί γραφείου. Η συμπλήρωση έλαβε χώρα κατά τη διάρκεια Ιουνίου και Ιουλίου 2001.

Σημειωτέον ότι η μορφοποίηση του ερωτηματολογίου στηρίχτηκε στους θεματικούς άξονες της έρευνας. Δηλαδή: Προσδιορισμός της κοινωνικοοικονομικής φυσιογνωμίας των πληγέντων νοικοκυριών. Στεγαστικές συνθήκες πριν το σεισμό. Χρονικό διάστημα προσωρινής μεταστέγασης. Επιθυμίες και προσδοκίες ως προς την οριστική στεγαστική αποκατάσταση. Οικονομικές παράμετροι. Επισκευές, προσδιορισμός ζημιών, χρηματοδότηση και πορεία επισκευών. Προσδιορισμός της ψυχοκοινωνικής ταυτότητας και των τραυματικών εμπειριών των ατόμων που επλήγησαν. Πρώτες αντιδράσεις και συμπεριφορές μετά το σεισμό.

Μετά την ολοκλήρωση της έρευνας, διαπιστώνουμε ότι τα συμπεράσματά μας δεν αφίστανται από εκείνα των δύο ερευνών που προηγήθηκαν, στο Αίγιο και στο νομό Γρεβενών. Έτσι, είμαστε σε θέση να επισημάνουμε και πάλι ότι οι καταστροφικές επιπτώσεις ενός σεισμού, ανεξάρτητα από το μέγεθός του, συγκεντρώνονται πρωτίστως σε κοινωνικά ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες με κύρια χαρακτηριστικά το χαμηλό εισόδημα και το χαμηλό επίπεδο των συνθηκών στέγασης προ του σεισμού. Η κατάσταση αυτή είναι απόρροια του γεγονότος ότι το στεγαστικό πρόβλημα είναι, κατά βάση, οικονομικό πρόβλημα, που σχετίζεται με το υψηλό κόστος της κατοικίας.

Η χρησιμότητα του ερευνητικού προγράμματος έγκειται στην εξαγωγή των συμπερασμάτων με βάση τα οποία είναι δυνατό να διατυπωθούν προτάσεις όπως:

- Εφαρμογή πολιτικής στεγαστικής αποκατάστασης που να μην προσκρούει στην ανεπάρκεια του ύψους των δανείων.
- Παροχή εξειδικευμένης πληροφόρησης, προσαρμοσμένης στις ανάγκες του σεισμόπληκτου πληθυσμού.

- Υλοποίηση της στεγαστικής αποκατάστασης σε συνάρτηση με άλλους παράγοντες: π.χ., αστική ή αγροτική περιοχή, πυκνότητα δόμησης, τιμές γης, ιδιοκτησιακό καθεστώς κ.λπ..
- Λήψη μέτρων για την ελαχιστοποίηση των κοινωνικών και ψυχολογικών συνεπειών λόγω των προσωρινών μεταστεγάσεων, μέχρι την επισκευή ή την ανέγερση της κατοικίας γενικότερα.
- Παροχή ψυχολογικής στήριξης στον πληγέντα πληθυσμό και ιδιαίτερα σ' εκείνους οι οποίοι έμειναν άστεγοι, έχασαν την εργασία τους, βίωσαν τραυματικές εμπειρίες ή των οποίων επιδεινώθηκαν προϋπάρχοντα προβλήματα.